

İSTANBUL AYDIN
ÜNİVERSİTESİ

AKEV
ANADOLU EĞİTİM
VE KÜLTÜR VAKFI

DİJİTAL ÇAĞDA EBEVEYNLIK

Çalıştayı

İAÜ Florya Halit Aydın Yerleşkesi D Blok

DÜZENLEME KURULU

MÜMİNE ELİF AYDIN

Anadolu Eğitim ve Kültür Vakfı (AKEV) Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı

FATMA NUR AYDIN

Anadolu Eğitim ve Kültür Vakfı (AKEV) Yönetim Kurulu Üyesi

PROF.DR. AYBİKE SERTTAŞ

İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitü Müdürü

NEZİHE ATILGAN İRALI

Anadolu Eğitim ve Kültür Vakfı (AKEV) Koordinatörü

ÇALIŞTAYIN GERÇEKLEŞMESİNE KATKI SUNANLARIN LİSTESİ

Masa No	Masa Adı	Moderatör	Raportör	Katılımcı	Uzmanlık Alanı
1	Dijital Dünyada Ebeveynin Hukuki Sorumlulukları ve Çocuk Hakları	Dr. Öğr. Üyesi Kemale Leyla Bingöl	Dr. Öğr. Üyesi Dilara Baytaroglu	Dr. Öğr. Üyesi Büşra Erdem	Akademisyen
				Dr. Öğr. Üyesi Dilara Baytaroglu	Akademisyen
				Dr. Öğr. Üyesi Hande Doğan	Akademisyen
				Dr. Öğr. Üyesi Kemale Leyla Bingöl	Akademisyen
				Dr. Öğr. Üyesi Tülay Kitapçioğlu Yüksel	Akademisyen
				Av. Çağla Gül	Avukat
				Av. Nurdan Peksak	Avukat
2	Dijital Bağımlılık ve Aile	Öğr. Gör. İnci Ertuğrul	Dr. Öğretim Üyesi Burcu Gündücü	Dr. Öğretim Üyesi Burcu Gündücü	Akademisyen
				Öğr. Gör. İnci Ertuğrul	Akademisyen
				Duygu Erkur	Uzman Psikolog
				Emre Yılmaz	Klinik Psikolog
				Ege Ebrar Önür	Klinik Psikolog
3	Ailelerin Dijital Tüketim Kültürü	Öğr. Gör. Öznur Sevmec	Emel Öncel	Nihan Sönmez	Gelişim Psikoloğu
				Emine Kılıç	İş insanı
				Öğr. Gör. Öznur Sevmec	Akademisyen
				Begüm Yemişci	Psikolog
				Emel Öncel	Akademisyen / Danışman
				Meltem Taf	Şube Başkanı
				Nadire Müjde Yıldız	Araştırmacı / İş İnsanı
4	Dijital Platformlarda Çocuk Paylaşımları: Sharenting	Doç. Dr. Mira Assadi	Arş. Gör. Meryem Erol	Merve Gökdemir Uğurlu	Yüksek Mimar
				Doç. Dr. Mira Assadi	Akademisyen
				Arş. Gör. Meryem Erol	Akademisyen
				Oğün Şahin Karşlı	Uzman Psikolojik Danışman
				Berat Karaahmetoğlu	Klinik Psikolog
				Buket Üçek	Uzman Sosyal Çalışmacı
				Dr.Öğr.Üyesi Ayşe Aydın	Akademisyen
5	Dijital Ebeveynlik ve Farkındalık	Öğr. Gör. Dilek Özyürek	Öğr. Gör. Tuğba Eryiğit	Dr.Öğr.Üyesi Melek İpek	Akademisyen
				Burçak Başoğlu Sert	Koordinatör / Psikolojik Danışman
				Dr. Öğr. Üyesi Murat Balcı	Akademisyen
				Doç.Dr. Hadiye Küçükkaragöz	Akademisyen
				Aylin Tekkılıç Aday	Psikolojik Danışman
				Prof. Dr. Belma Tuğrul	Akademisyen
				Öğr. Gör. Dilek Özyürek	Akademisyen
6	Dijital Çağda Okul Ekosistemi: Okul-Aile İş Birliği	Prof. Dr. Mehmet Cihad Ayar	Dr. Öğr. Üyesi Şeyma Özdil	Öğr. Gör. Tuğba Eryiğit	Akademisyen
				Dr.Öğr.Üyesi Tringa Shpendi Şirin	Akademisyen
				Yasin Buyruk	Sınıf Öğretimi
				Hilmi Eren	Müdür
				Prof. Dr. Mehmet Cihad Ayar	Akademisyen
				Hilal Göl Şen	Veli
				Duygu Horozal	Öğretmen
				Hacer Kocabey	Öğretmen
				Melik Tekgöz	Öğretmen
				Zuhal Topçu	Uzman
				Dr. Öğr. Üyesi Şeyma Özdil	Akademisyen

Dijital dönüşüm, insanlık tarihinin en kapsamlı toplumsal değişim süreçlerinden birini beraberinde getirmektedir. Bu dönüşümün merkezinde ise çocuklar bulunmaktadır. Günümüz çocukları, önceki kuşaklardan farklı olarak dijital teknolojilerle iç içe büyümekte öğrenme, iletişim kurma, eğlenme ve sosyalleşme deneyimlerini büyük ölçüde dijital ortamlar aracılığıyla yaşamaktadır. Bu durum yeni fırsatlar sunduğu kadar yeni sorumlulukları da beraberinde getirmektedir.

Anadolu Eğitim ve Kültür Vakfı olarak toplumsal gelişime katkı sağlayan çalışmaların yalnızca mevcut sorunları tespit etmekle kalmaması, aynı zamanda geleceğe yönelik çözüm önerileri geliştirmesi gerektiğine inanıyoruz. Bu anlayış doğrultusunda İstanbul Aydın Üniversitesi iş birliğiyle gerçekleştirdiğimiz Dijital Çağda Ebeveynlik Çalıştayı, çocukların dijital dünyadaki deneyimlerini çok boyutlu bir bakış açısıyla değerlendirmek amacıyla hayata geçirilmiştir.

Çalıştay kapsamında hukuk, eğitim, psikoloji, sosyal hizmet, iletişim ve çocuk gelişimi gibi farklı alanlardan uzmanlar bir araya gelmiş çocuk hakları, dijital bağımlılık, dijital mahremiyet, sharenting, okul-aile iş birliği ve dijital tüketim kültürü gibi günümüzün önemli meselelerini ortak bir zeminde tartışmıştır. Farklı disiplinlerin katkılarıyla ortaya çıkan değerlendirmeler, dijital ebeveynliğin yalnızca ailelerin sorumluluğunda ele alınamayacağını; eğitim kurumları, kamu kuruluşları, sivil toplum, dijital platformlar ve toplumun tüm kesimlerinin ortak çabasını gerektiren bir alan olduğunu göstermiştir.

Bu rapor, çalıştay sürecinde ortaya çıkan görüşleri, önerileri ve ortak aklı kayıt altına almak amacıyla hazırlanmıştır. Raporun temel değeri, yalnızca mevcut sorunları ortaya koymasında değil; çocukların üstün yararını merkeze alan koruyucu, önleyici ve sürdürülebilir politika önerilerine zemin oluşturmasında yatmaktadır.

Önümüzdeki yıllarda yapay zekâ teknolojilerinin, artırılmış gerçeklik uygulamalarının ve veri temelli dijital sistemlerin çocukların yaşamında daha fazla yer alacağı açıktır. Bu nedenle çocukların dijital dünyada güvenli, bilinçli ve sorumlu bireyler olarak yetişmeleri, yalnızca ailelerin değil toplumun ortak geleceği açısından da stratejik bir önem taşımaktadır.

Dijital Çağda Ebeveynlik Çalıştayı'nın bu alanda yürütülecek yeni araştırmalara, eğitim programlarına ve politika geliştirme süreçlerine katkı sunmasını temenni ediyor; çalıştayın hazırlanmasında emeği geçen tüm akademisyenlere, uzmanlara, kurum temsilcilerine ve katılımcılara teşekkür ediyorum.

Saygılarımla,

Mümine Elif AYDIN
Anadolu Eğitim ve Kültür Vakfı (AKEV)
Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı

Dijital çağda ebeveynlik, günümüz toplumlarının en önemli çocuk, aile ve eğitim meselelerinden biri haline gelmiştir. Çocukların dijital teknolojilerle giderek daha erken yaşlarda karşılaşması; aile içi iletişimden okul yaşamına, mahremiyet bilincinden dijital tüketim kültürüne, çocuk haklarından hukuki sorumluluklara kadar geniş bir alanı doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle dijital ebeveynlik artık yalnızca ev içinde alınacak bireysel kararlarla açıklanamayacak kadar çok boyutlu bir toplumsal sorumluluk alanıdır.

Bu rapor, “Dijital Çağda Ebeveynlik Çalıştayı” kapsamında farklı uzmanlık alanlarından katılımcıların katkılarıyla ortaya çıkan görüş, tespit ve önerileri bütüncül bir çerçevede değerlendirmektedir. Çalıştay boyunca dijital bağımlılık, çocuk mahremiyeti, sharenting, okul-aile iş birliği, dijital tüketim kültürü, yapay zekâ farkındalığı ve hukuki sorumluluk gibi başlıklar ele alınmış; dijital dünyanın çocuklar üzerindeki etkileri yalnızca riskler üzerinden değil, aynı zamanda rehberlik, bilinçlenme ve ortak sorumluluk perspektifiyle de tartışılmıştır.

Raporun temel yaklaşımı, dijital ebeveynliğin yasaklayıcı ve tek yönlü bir denetim modeliyle değil; çocuk haklarını, aile içi iletişimi, okul rehberliğini, dijital okuryazarlığı, platform sorumluluğunu ve kamu politikalarını birlikte ele alan bütüncül bir ekosistem modeliyle yönetilmesi gerektiğidir. Çocukların dijital dünyadan tamamen uzaklaştırılması gerçekçi bir çözüm değildir. Asıl amaç, onların dijital ortamda güvenli, bilinçli, eleştirel düşünebilen, mahremiyetine sahip çıkan ve özdenetim geliştirebilen bireyler olarak yetişmelerini sağlamaktır.

Bu bağlamda ailelere düşen görev yalnızca ekran süresini sınırlamak değil; çocuklarla dijital dünyanın anlamı, riskleri ve sorumlulukları üzerine açık bir iletişim kurmaktır. Okulların görevi ise dijital vatandaşlık, veri güvenliği, yapay zekâ farkındalığı, siber zorbalık ve çevrimiçi etik konularında daha kurumsal ve önleyici bir rehberlik modeli geliştirmektir. Kamu kurumları, sivil toplum, medya ve dijital platformlar da bu sürecin pasif izleyicileri değil, doğrudan sorumluluk taşıyan aktörleri olarak değerlendirilmelidir.

Çalıştay bulguları, dijital ebeveynlik meselesinin bireysel ebeveyn yetersizliği olarak görülmemesi gerektiğini açıkça göstermektedir. Uzun çalışma saatleri, ebeveyn yorgunluğu, çocuk dostu kamusal alanların yetersizliği, dijital okuryazarlık farkları ve platform ekonomisinin çocukları hedefleyen görünürlük mantığı bu meseleyi yapısal hale getirmektedir. Bu nedenle çözüm, yalnızca ailelere öneriler sunmakla sınırlı kalmamalı; eğitim, hukuk, sosyal politika ve dijital platform düzenlemelerini kapsayan çok aktörlü bir yaklaşım geliştirilmelidir.

Bu raporun, dijital çağda çocukların korunması ve güçlendirilmesi konusunda politika yapıcılara, eğitim kurumlarına, ailelere, uzmanlara ve ilgili tüm paydaşlara yol gösterici olmasını diliyorum. Çocuğun üstün yararını merkeze alan, yasaklama yerine rehberliği önceleyen ve tüm aktörleri sorumluluk almaya davet eden bir dijital ebeveynlik anlayışının yaygınlaşması, daha güvenli ve bilinçli bir dijital gelecek için temel bir gerekliliktir.

Prof. Dr. Aybike Serttaş
İstanbul Aydın Üniversitesi Öğretim Üyesi

DİJİTAL ÇAĞDA EBEVEYNLİK ÇALIŞTAYI SONUÇ RAPORU

1. Giriş

Dijital çağda ebeveynlik, yalnızca çocukların ekran süresini düzenleme meselesi olmaktan çıkmış; aile içi iletişim, çocuk hakları, dijital mahremiyet, okul-aile iş birliği, dijital tüketim kültürü, bağımlılık, yapay zekâ farkındalığı ve hukuki sorumluluk alanlarını birlikte ilgilendiren çok katmanlı bir toplumsal meseleye dönüşmüştür. Çalıştay masalarından elde edilen bulgular, çocukların dijital ortamla erken yaşta ve yoğun biçimde karşılaştığını; buna karşın ailelerin, okulların, platformların ve politika yapıcıların bu dönüşüme aynı hızda yanıt veremediğini göstermektedir.

Türkiye’de 6-15 yaş grubundaki çocukların internet kullanım oranının 2024 yılında %91,3’e, sosyal medya kullanım oranının ise %66,1’e ulaşması, dijital ortamın çocukluk deneyiminin olağan bir parçası haline geldiğini göstermektedir. 11-15 yaş grubunda sosyal medya kullanım oranının %79’a çıkması, özellikle ergenlik döneminde dijital kimlik, akran onayı, sosyal karşılaştırma ve algoritmik yönlendirme risklerini daha görünür kılmaktadır.

Çalıştay bulguları, dijital ebeveynlik sorunlarının yalnızca bireysel ebeveyn yetersizliğiyle açıklanamayacağını ortaya koymaktadır. Uzun çalışma saatleri, ebeveyn yorgunluğu, çocuk dostu kamusal alanların yetersizliği, erken çocukluk bakım ve gelişim hizmetlerine erişimdeki eşitsizlikler, okulların dijital rehberlik kapasitesindeki farklılıklar ve platform ekonomisinin çocukları hedefleyen görünürlük mantığı bu sorunu yapısal hale getirmektedir. Özellikle dijital araçların erken çocuklukta “dijital emzik” gibi kullanılması, çocuklarda dikkat, özdenetim, yürütücü işlevler, empati gelişimi ve sosyal beceriler bakımından risk alanları yaratmaktadır.

Çalıştayda öne çıkan ortak kanaat, dijital çağda çocukların korunmasının yasaklayıcı ve tek yönlü bir denetim modeliyle değil; çocuk haklarını, aile içi iletişimi, okul rehberliğini, dijital okuryazarlığı ve platform sorumluluğunu bir araya getiren bütüncül bir yaklaşımla mümkün olduğudur. Bu yaklaşım, çocuğu yalnızca korunması gereken pasif bir özne olarak değil, yaşına ve gelişim düzeyine uygun biçimde karar süreçlerine katılması gereken hak sahibi bir birey olarak kabul etmelidir. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi’nin Dijital Ortamda Çocuk Haklarına ilişkin 25 No’lu Genel Yorumu da devletlerin, çocuk haklarını dijital ortamda koruma, destekleme ve geliştirme yükümlülüğünü açık biçimde vurgulamaktadır.

Bu rapor, çalıştay masalarından elde edilen çıktıları bütünleştirerek dört temel eksen önermektedir: Koruyucu dijital ebeveynlik, çocuk hakları ve dijital mahremiyet, okul-aile-platform iş birliği ve kanıta dayalı kamu politikası. Bu çerçevede raporun ana önerisi; aile, okul, devlet, medya/platformlar ve sivil toplumun birlikte sorumluluk aldığı “*Bütüncül Dijital Ebeveynlik Ekosistemi Modeli*”nin geliştirilmesidir.

2. Çalıştayı Amacı ve Kapsamı

Dijital Çağda Ebeveynlik Çalıştayı, çocukların dijital ortamla kurduğu ilişkinin aile, okul, hukuk, medya, tüketim kültürü ve psikososyal gelişim boyutlarıyla değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Çalıştay kapsamında farklı uzmanlık alanlarından katılımcıların yer aldığı masa oturumları gerçekleştirilmiş; dijital bağımlılık, sharenting, dijital tüketim kültürü, dijital ebeveynlik farkındalığı, okul-aile iş birliği ve hukuki sorumluluk alanlarında mevcut sorunlar, riskler ve çözüm önerileri tartışılmıştır.

Çalıştay masalarında ortaya çıkan ortak tablo, dijital ebeveynliğin artık yalnızca ev içi bir düzenleme meselesi olmadığını göstermektedir. Dijital ortam, çocuğun oyun, öğrenme, sosyalleşme, tüketim, kimlik kurma ve görünürlük kazanma pratiklerini aynı anda biçimlendirmektedir. Bu nedenle dijital ebeveynlik; aile içi sınır koyma, okul temelli rehberlik, dijital vatandaşlık eğitimi, çocukların kişisel verilerinin korunması, platformların tasarım sorumluluğu ve devletin düzenleyici kapasitesiyle birlikte ele alınmalıdır.

Amerikan Pediatri Akademisi’nin aile medya planı yaklaşımı da ekran süresinin tek başına yeterli bir ölçüt olmadığını; ailelerin çocukların yaşına, gelişim düzeyine, içerik türüne, uyku, fiziksel aktivite ve aile içi etkileşim dengelerine göre medya kullanım kuralları belirlemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu yaklaşım, çalıştayda sıkça gündeme gelen “Aile Dijital Sözleşmesi” veya “Aile Dijital Anayasası” önerileriyle örtüşmektedir.

3. Kavramsal Çerçeve: Dijital Ebeveynlikten Dijital Ekosistem Sorumluluğuna

Dijital ebeveynlik, en dar anlamıyla ebeveynlerin çocukların dijital medya kullanımını izleme, yönlendirme ve sınırlandırma pratiklerini ifade eder. Ancak günümüz koşullarında bu tanım yetersiz kalmaktadır. Çünkü çocukların dijital deneyimleri yalnızca ebeveyn denetimiyle şekillenmemekte; algoritmalar, reklam modelleri, sosyal medya normları, akran kültürü, okul politikaları, ekonomik eşitsizlikler ve platform tasarımları tarafından da yönlendirilmektedir.

Bu nedenle rapor, dijital ebeveynliği “ekosistem sorumluluğu” olarak ele almaktadır. Bu yaklaşımda aile, okul, devlet, medya/platformlar ve çocuk aynı sistemin farklı aktörleri olarak değerlendirilir. Aile çocuğun ilk rehberlik alanını oluştururken; okul dijital vatandaşlık, etik kullanım ve eleştirel medya okuryazarlığı kazandırmakla yükümlüdür. Devlet, çocuk hakları ve kişisel verilerin korunması bakımından düzenleyici çerçeveyi oluşturmalı; platformlar ise çocukların dikkatini, verisini ve görünürlüğünü ekonomik değere dönüştüren tasarım mantıklarını çocuk yararı ilkesiyle uyumlu hale getirmelidir.

Bu çerçevede dijital ebeveynlik, yasaklama merkezli değil; rehberlik, özdenetim, mahremiyet bilinci ve eleştirel farkındalık merkezli bir model olarak yapılandırılmalıdır. Çalıştayın okul-aile iş birliği masasında da vurgulandığı üzere, mevcut durumda okul-aile iletişimi çoğu zaman düzensiz, parçalı ve standart dışıdır; WhatsApp gibi gayriresmî kanalların yoğun kullanımı süreci kayıt dışı ve kontrolsüz hale getirmektedir. Bu nedenle okul-aile iletişimi için resmi, güvenli ve standart dijital platformlara ihtiyaç duyulmaktadır.

4. Türkiye’de Dijital Çocukluk: Mevcut Durumun Ana Göstergeleri

Türkiye’de çocukların dijital teknolojiyle ilişkisi niceliksel olarak hızlı biçimde artmaktadır. TÜİK’in 2024 verilerine göre 6-15 yaş grubundaki çocukların %91,3’ü internet kullanmaktadır. Aynı araştırmada çocukların %66,1’inin sosyal medya kullandığı, 11-15 yaş grubunda bu oranın %79’a ulaştığı belirtilmektedir. Çocukların en fazla kullandığı sosyal medya platformunun %96,3 ile YouTube olması, görsel-işitsel ve algoritmik içerik akışının çocukluk deneyimindeki merkezi konumunu göstermektedir.

Çalıştayın dijital tüketim kültürü masasında da bu veriler erken uyarı göstergesi olarak değerlendirilmiştir. Raporda, 6-15 yaş grubunda internet kullanım oranının 2021’de %82,7 iken 2024’te %91,3’e yükseldiği; cep telefonu/akıllı telefon kullanımının ise %76,1’e ulaştığı belirtilmektedir. Düzenli sosyal medya kullanan çocukların önemli bir bölümünün platformlarda günde iki saat ve üzeri zaman geçirdiği, ekran süresinin kitap okuma ve uyku süreleri üzerinde olumsuz etkiler yaratabildiği vurgulanmıştır.

Bu göstergeler, dijital çocukluğun artık istisnai değil, yaygın bir toplumsal gerçeklik olduğunu ortaya koymaktadır. Yaygınlık, güvenli ve nitelikli kullanım anlamına gelmemektedir. Çalıştay masalarının ortak bulgusu, çocukların dijital araçları çoğu zaman rehbersiz, amaçsız veya

eğlence/kaçış odaklı kullandığı; ailelerin ise sınır koyma, içerik seçimi, çevrimiçi riskleri tanıma ve dijital mahremiyet konusunda yeterli donanıma sahip olmadığı yönündedir.

Dünya Sağlık Örgütü'nün 5 yaş altı çocuklara ilişkin ekran temelli hareketsiz davranış, fiziksel aktivite ve uyku rehberi de erken çocukluk döneminde ekran kullanımının fiziksel hareket, uyku ve etkileşimli oyunla birlikte değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu bulgu, çalıştayda öne çıkan “süre tek başına yeterli kriter değildir; içerik, bağlam, yaş ve aile içi etkileşim birlikte değerlendirilmelidir” yaklaşımıyla uyumludur.

5. Ön Bulgular: Çalıştay Masalarından Ortaklaşan Temalar

Çalıştay raporları birlikte değerlendirildiğinde beş ana tema öne çıkmaktadır.

Birinci tema, dijital sınırların belirsizliğidir. Aileler çoğu zaman ekran süresi, içerik seçimi, sosyal medya kullanımı, oyun, çevrimiçi iletişim ve çocuk paylaşımı konusunda açık, tutarlı ve gelişimsel olarak güncellenen kurallara sahip değildir. Dijital sınırların yalnızca yasaklama veya cihaz kısıtlaması olarak anlaşılması, çocuğun özdenetim becerilerini geliştirmemekte; aksine aile içi çatışmayı artırabilmektedir.

İkinci tema, çocuk mahremiyetinin kırılma aşamasıdır. Sharenting masasında vurgulandığı üzere, ebeveynlerin çocuklarına ait görsel, video, sağlık bilgisi, başarı, okul yaşamı veya duygusal deneyimleri paylaşması, çocuğun dijital ayak izini kendi rızası oluşmadan inşa etmektedir. Bu durum çocuğun ilerleyen yaşlarda kendi kimliği ve sınırları üzerinde denetim kurma hakkını zayıflatmakta; mahremiyet, rıza, unutulma hakkı ve dijital itibar bakımından ciddi riskler yaratmaktadır.

Üçüncü tema, dijital tüketim ve görünürlük ekonomisidir. Çocuklar yalnızca kullanıcı değil; aynı zamanda reklam, influencer kültürü, oyun içi satın alma, sosyal medya trendleri ve aile içerikleri aracılığıyla dijital ekonominin hedefi veya parçası haline gelmektedir. Dijital tüketim kültürü masasında önerilen “72 Saat Bekleme Kuralı”, Aile Dijital Anayasası ve akredite içerik üreticisi sistemi bu nedenle önemlidir.

Dördüncü tema, okul-aile iş birliğinin kurumsallaşamamasıdır. Okul-aile iletişiminin kişisel mesajlaşma gruplarına, anlık bildirimlere ve öğretmenlerin bireysel çabasına bırakılması sürdürülebilir değildir. Okulun dijital etik, mahremiyet, yapay zekâ farkındalığı ve siber zorbalıkla mücadele konularında daha sistematik bir rehberlik rolü üstlenmesi gerekmektedir.

Beşinci tema, sorunun sistemik niteliğidir. Dijital bağımlılık ve dijital ebeveynlik farkındalığı masalarında, ebeveynlerin uzun çalışma saatleri, kronik yorgunluk, çocuk dostu sosyal alan eksikliği ve erken çocukluk bakım hizmetlerine erişim sorunları özellikle vurgulanmıştır. Bu nedenle dijital ebeveynlik politikaları yalnızca bilgilendirme broşürleriyle sınırlı kalmamalı; aile yaşamını, çalışma koşullarını, okul dışı sosyal imkânları ve çocuk gelişimi hizmetlerini de kapsamalıdır.

6. Risk Alanları: Çocuk, Aile, Okul, Toplum ve Hukuk Boyutu

Çalıştay çıktıları birlikte değerlendirildiğinde dijital çağda ebeveynlik sorununun tekil bir “ekran süresi” problemi olmadığı; çocuk gelişimi, aile içi ilişki, okul iklimi, tüketim kültürü, mahremiyet, veri güvenliği ve hukuk alanlarını aynı anda kesen bütüncül bir risk alanı oluşturduğu görülmektedir. Bu nedenle riskler yalnızca bireysel ebeveyn davranışları üzerinden değil, çocuğun içinde yer aldığı dijital ekosistemin yapısı üzerinden analiz edilmelidir.

6.1. Çocuk Açısından Riskler

Çocuk açısından temel risk, dijital ortamla erken yaşta, yoğun ve çoğu zaman rehbersiz biçimde karşılaşılmasıdır. Çalıştay masalarında özellikle erken çocukluk döneminde ekranların “dijital emzik” gibi kullanıldığı; çocukların beslenme, bekleme, sakinleşme veya oyalanma anlarında dijital araçlara yönlendirildiği vurgulanmıştır. Bu durum, çocuğun duygu düzenleme, dikkat, yürütücü işlev, empati, öz bakım ve sosyal etkileşim becerilerinin gelişimini olumsuz etkileyebilecek bir risk alanı olarak değerlendirilmiştir. Dijital ebeveynlik ve farkındalık masasında da bu sürecin, çocukları yaşamın çok boyutlu deneyimlerinden uzaklaştırarak tek yönlü ve etkileşimsiz dijital uyarılara bağımlı hale getirebildiği belirtilmiştir.

İkinci önemli risk, çocukların dijital dünyada özne olmaktan çok veri, içerik, tüketici veya görünürlük nesnesi haline gelmesidir. Sharenting bağlamında çocuklara ait fotoğraf, video, sağlık bilgisi, başarı, okul yaşamı veya duygusal deneyimlerin paylaşılması, çocuğun dijital ayak izini kendi rızası oluşmadan inşa etmektedir. Özellikle 0-6 yaş döneminde çocuğun paylaşımın anlamını ve uzun vadeli sonuçlarını kavraması mümkün olmadığından, rıza bir kerelik onay değil; yaş, gelişim düzeyi, içerik türü ve paylaşım bağlamına göre dinamik biçimde ele alınması gereken bir süreç olarak değerlendirilmelidir.

Üçüncü risk, dijital kimlik ile gerçek benlik arasındaki mesafenin açılmasıdır. Sosyal medyada paylaşılan çocuk, zaman içinde “yaşadığı çocukluk” ile “başkalarına sunulan çocukluk”

arasında sıkışabilir. Bu durum özellikle ergenlik döneminde yabancılaşma, temsil baskısı, özdeğer sorunları, mahremiyet kaybı ve aileye güvenin zedelenmesi gibi psikososyal sonuçlar doğurabilir. Çocuğun kendisi hakkında kurulmuş dijital imgeyi reddetme, silme veya dönüştürme hakkının açık biçimde tanımlanmaması, bu riski daha da derinleştirmektedir.

Dördüncü risk, siber zorbalık, akran baskısı, dışlanma ve damgalanmadır. Çocuğa ait mahrem, duygusal, komik, başarısızlık içeren veya utandırıcı içeriklerin sosyal medyada dolaşıma girmesi, okul ortamında akran zorbalığını tetikleyebilir. Bu tür içerikler çocuğun sosyal konumunu, arkadaş ilişkilerini ve okul iklimindeki güven duygusunu doğrudan etkileyebilir. Sharenting masasında, okul ortamında dijital mahremiyet ve çocuk hakları temelli koruyucu-önleyici eğitimin yeterince sistematik hale gelmemesinin bu riski artırdığı belirtilmiştir.

6.2. Aile Açısından Riskler

Aile açısından en belirgin risk, ebeveynlik rolünün dijital görünürlük ve sosyal onay üzerinden yeniden kurulmasıdır. Çocuk, bazı durumlarda ebeveyn kimliğinin vitrini, başarı göstergesi veya duygusal yatırım nesnesi haline gelebilmektedir. Bu durum, ebeveynin çocuğun gerçek ihtiyaçlarından çok çocuğun sosyal medyada nasıl temsil edildiğine odaklanmasına yol açabilir. Sharenting raporunda bu durumun aile içi mahremiyet sınırlarını bulanıklaştırdığı, ilerleyen yaşlarda çocuk ile ebeveyn arasında güven sorunları yaratabileceği belirtilmiştir.

İkinci risk, ebeveynlerin dijital farkındalık düzeyleri arasındaki farklılıklardır. Bazı aileler dijital araçları aşırı kontrol ederken bazıları tamamen serbest bırakabilmektedir. Her iki uç da çocuğun özdenetim, güvenli kullanım ve dijital sorumluluk geliştirmesini zorlaştırmaktadır. Okul-aile iş birliği masasında da aile ve okul arasındaki tutarsız yaklaşımların çocuğun davranış ve gelişimini doğrudan etkilediği, bu nedenle güven temelli ve sürdürülebilir bir iletişim modeline ihtiyaç duyulduğu vurgulanmıştır.

Üçüncü risk, ebeveyn yorgunluğu ve yapısal destek eksikliğidir. Uzun çalışma saatleri, ekonomik baskılar, çocuk dostu kamusal alanların yetersizliği ve erken çocukluk bakım hizmetlerine erişimdeki sınırlılıklar, ebeveynlerin dijital denetim kapasitesini zayıflatmaktadır. Bu nedenle dijital ebeveynlik yalnızca bireysel bilinçlenme meselesi değildir; ailelerin zaman, mekân, destek ve rehberlik kaynaklarına erişimini de ilgilendiren sosyal politika meselesidir. Dijital ebeveynlik ve farkındalık masası, çocuk dostu kamusal alanların artırılmasını, erişilebilir

erken çocukluk bakım hizmetlerinin yaygınlaştırılmasını ve ebeveyn izinlerinin babaları da kapsayacak biçimde düzenlenmesini öncelikli eylem alanları arasında göstermiştir.

6.3. Okul Açısından Riskler

Okul açısından temel risk, dijital dönüşümün okul-aile iletişimini güçlendirmek yerine çoğu zaman parçalı, gayriresmî ve kontrolsüz bir iletişim yapısına dönüştürmesidir. WhatsApp gibi kayıt dışı veya kişisel kanallar üzerinden yürüten iletişim, öğretmenler üzerinde sürekli erişilebilir olma baskısı yaratmakta; veli, öğretmen ve öğrenci arasındaki sınırları belirsizleştirmektedir. Masa 6 raporunda okul-aile iletişimde süreklilik sağlanamadığı, kurallar ve beklentiler arasında tutarsızlıklar olduğu, çocukların bu nedenle dijital dünyada rehbersiz ve etik çerçeveden uzak deneyimler yaşayabildiği belirtilmiştir.

İkinci risk, okulların dijital vatandaşlık, dijital mahremiyet, yapay zekâ farkındalığı, veri güvenliği ve siber zorbalıkla mücadele konularında yeterince sistematik politika geliştirememesidir. Çalıştay bulguları, okulun yalnızca akademik başarıya odaklanan bir yapı olmaktan çıkıp çocuğun dijital yaşamına rehberlik eden koruyucu bir aktöre dönüşmesi gerektiğini göstermektedir. Bu bağlamda PDR servisleri, öğretmenler ve okul yönetimleri arasında koordineli bir dijital rehberlik modeli kurulmalıdır.

Üçüncü risk, akademik başarı odaklı eğitim anlayışının sosyal, duygusal ve etik gelişimi geride bıraktığıdır. Dijital çağda çocukların yalnızca bilgiye erişen bireyler olarak değil; içerik üreten, veri bırakan, çevrimiçi ilişkiler kuran ve algoritmik yönlendirmelere maruz kalan bireyler olarak ele alınması gerekir. Bu nedenle okul temelli dijital okuryazarlık eğitimi, yalnızca teknoloji kullanma becerisi değil; eleştirel düşünme, mahremiyet, etik, tüketim farkındalığı ve çevrimiçi haklar boyutlarını da içermelidir.

6.4. Toplum Açısından Riskler

Toplum açısından en önemli risk, çocukluğun dijital görünürlük ve tüketim ekonomisi içinde yeniden tanımlanmasıdır. Çocukların içerik, reklam, beğeni, etkileşim ve marka iş birlikleri üzerinden ekonomik veya sembolik değer üretme süreçlerine dahil edilmesi, çocuk haklarının piyasa mantığı içinde aşınmasına neden olabilir. Sharenting raporunda bu durumun çocukları özne olmaktan çıkarıp ilgi ve etkileşim üreten nesneler olarak görmeyi normalleştirebileceği belirtilmiştir.

İkinci risk, mahremiyet kültürünün toplumsal düzeyde zayıflamasıdır. Çocuğa ait özel alanların paylaşılmasını olağanlaştıran dijital kültür, yeni kuşaklarda mahremiyet sınırlarını belirsizleştirebilir. “İyi ebeveynlik” ile “görünür ebeveynlik” arasındaki çizginin bulanıklaşması, aileler üzerinde karşılaştırma, performans ve onay baskısını artırabilir. Bu durum yalnızca bireysel aile kararlarıyla değil, sosyal medya platformlarının görünürlük ve etkileşim mantığıyla da ilişkilidir.

Üçüncü risk, dijital eşitsizliktir. Çocukların dijital araçlara erişimi, kullanım biçimi, içerik kalitesi ve ebeveyn rehberliği sosyo-ekonomik koşullara göre farklılaşmaktadır. Bu nedenle dijital ebeveynlik politikaları yalnızca orta sınıf ailelerin kaynaklarına dayalı önerilerle sınırlı kalmamalı; düşük gelirli aileler, göçmen aileler, özel gereksinimli çocuklar ve dijital okuryazarlık düzeyi düşük ebeveynler için erişilebilir destek mekanizmaları içermelidir.

6.5. Hukuki Riskler

Hukuki açıdan en kritik mesele, ebeveynlerin velayet hakkının çocuğun mahremiyetini sınırsız biçimde kullanma yetkisi vermemesidir. Hukuk masası raporunda, ebeveynlerin çocuklarına ait görsel ve işitsel içerikleri sosyal ağlarda paylaşmasının medeni hukuk kapsamında kişilik hakkı ihlali, ceza hukuku bağlamında ise suç teşkil edebilecek nitelikte olduğu belirtilmiştir. Çocuğun özel yaşam alanı kişiliğinin ayrılmaz bir parçasıdır ve velayet hakkı bu alan üzerinde mutlak tasarruf yetkisi vermez.

Sosyal medya paylaşımları bağlama göre Türk Ceza Kanunu’nun özel hayatın gizliliğini ihlal, kişisel verilerin kaydedilmesi ve verileri hukuka aykırı verme veya ele geçirme hükümleriyle ilişkilendirilebilmektedir. Hukuk masası raporunda, paylaşımların sıklığı, yoğunluğu ve rutinleşmesinin basit bir anı paylaşımı olmaktan çıkarak çocuğun özel hayatı ve kişisel verileri açısından sistematik ihlal niteliği kazanabileceği belirtilmiştir.

Hukuki riskin bir diğer boyutu, verinin niteliğine göre farklılaşmasıdır. Gündelik fotoğraflar düşük riskli görünse bile yoğun ve sürekli paylaşım halinde sorun yaratabilir. Okul bilgisi, anlık konum ve günlük alışkanlıklar orta risk; sağlık bilgisi, mahrem görüntüler ve duygusal/psikolojik içerikler ise yüksek risk kategorisinde değerlendirilmelidir. Hukuk masası raporu, özellikle mahrem görüntüler ve hassas verilerin ağır mahremiyet ihlali ve istismar riski doğurabileceğini vurgulamaktadır.

Bu nedenle hukuki yaklaşım yalnızca yaptırım merkezli değil, önleyici ve anlaşılır olmalıdır. Çocuk hakları, kişisel veri güvenliği ve dijital mahremiyet konularında ailelere, öğretmenlere ve çocuklara yönelik açık, görsel, uygulanabilir ve yaş düzeyine uygun rehberler hazırlanmalıdır. Hukuk masasında önerilen legal design yaklaşımı bu açıdan önemlidir; karmaşık hukuki normların toplum tarafından anlaşılabilir hale getirilmesi, yalnızca ihlal sonrası müdahale değil, ihlal öncesi koruma bakımından da gereklidir.

Çalıştayın bütünsel bulguları, dijital ebeveynlik risklerinin birbirinden bağımsız olmadığını göstermektedir. Çocuğun ekranla kurduğu ilişki aile içi iletişimden, okulun rehberlik kapasitesinden, platformların tasarım mantığından, hukuki düzenlemelerden ve toplumun mahremiyet kültüründen doğrudan etkilenmektedir. Bu nedenle çözüm, yalnızca “ekran süresini azaltma” hedefiyle sınırlandırılmaz. Asıl ihtiyaç; çocuğun üstün yararını merkeze alan, aileyi destekleyen, okulu aktif rehberlik aktörü haline getiren, platformları sorumluluk üstlenmeye zorlayan ve hukuki çerçeveyi erişilebilir kılan bütüncül bir dijital ebeveynlik modelidir.

7. Bütüncül Dijital Ebeveynlik Ekosistemi Modeli

Çalıştay bulguları, dijital ebeveynlik sorunlarının yalnızca aile içinde çözülebilecek bireysel bir mesele olmadığını göstermektedir. Çocukların dijital deneyimi; aile, okul, akran çevresi, sosyal medya platformları, hukuk sistemi, kamu politikaları ve dijital ekonomi tarafından birlikte şekillendirilmektedir. Bu nedenle önerilen model, **Bütüncül Dijital Ebeveynlik Ekosistemi Modeli** olarak adlandırılabilir.

Bu modelin temel varsayımı şudur: Çocuk dijital ortamda yalnızca “korunması gereken” pasif bir birey değildir; aynı zamanda yaşına ve gelişim düzeyine uygun biçimde karar süreçlerine katılması gereken hak sahibi bir öznedir. Bu nedenle dijital ebeveynlik, yasaklama ve gözetim merkezli değil; rehberlik, özdenetim, mahremiyet bilinci, dijital etik ve sorumluluk paylaşımı merkezli kurulmalıdır.

7.1. Modelin Temel İlkeleri

Bütüncül model beş temel ilkeye dayanmalıdır:

7.1.2. Çocuğun üstün yararı ilkesi

Dijital ortamda alınan her kararın merkezinde çocuğun fiziksel, psikolojik, sosyal ve hukuki iyiliği yer almalıdır. Ebeveynin paylaşım yapma, takip etme, denetleme veya sınır koyma hakkı; çocuğun mahremiyet, kişilik hakkı, güvenlik ve gelişim hakkını aşamaz. Hukuk masasında da vurgulandığı üzere velayet hakkı, çocuğun özel yaşam alanı üzerinde sınırsız bir tasarruf yetkisi vermez.

7.1.2. Yaşa ve gelişim düzeyine uygun dijital rehberlik

Dijital sınırlar sabit değil, çocuğun yaşına, bilişsel gelişimine, duygusal olgunluğuna ve dijital riskleri kavrama kapasitesine göre güncellenmelidir. Erken çocukluk döneminde koruyucu sınırlar daha belirleyici olmalı; ergenlik döneminde ise çocuğun katılımı, müzakere ve özdenetim becerileri daha fazla desteklenmelidir. Masa 5 raporunda önerilen “Aile Dijital Sözleşmesi” bu açıdan uygulanabilir bir araçtır.

7.1.3. Yasaklama yerine katılımcı sınır koyma

Ekran süresi, içerik seçimi, çevrimiçi iletişim, oyun, sosyal medya kullanımı ve paylaşım izinleri aile içinde tek taraflı emirlerle değil; çocuğun yaşına uygun katılımıyla belirlenmelidir. Bu yaklaşım, çocuğun dijital özdenetim ve sorumluluk geliştirmesini kolaylaştırır. Masa 6’da da öğrencilerin dijital kuralların belirlenme sürecine dahil edilmesinin dijital sorumluluk bilincini artırabileceği tartışılmıştır.

7.1.4. Okul-aile iş birliğinin kurumsallaştırılması

Dijital ebeveynlik yalnızca evde bırakılmamalıdır. Okullar; dijital vatandaşlık, mahremiyet, veri güvenliği, yapay zekâ farkındalığı, siber zorbalık ve dijital etik konularında sistematik rehberlik sunmalıdır. Mevcut durumda okul-aile iletişiminin düzensiz, parçalı ve çoğu zaman gayriresmî kanallar üzerinden yürüdüğü görülmektedir. Bu nedenle resmi, güvenli ve kayıtlı okul-aile iletişim modellerine ihtiyaç vardır.

7.1.5. Platform ve kamu sorumluluğu

Dijital ebeveynlik sorumluluğu yalnızca aileye yüklenemez. Platformların çocukları bağımlı kılan tasarım stratejileri, algoritmik öneri sistemleri, çocukları hedefleyen reklam modelleri ve veri toplama pratikleri de düzenlenmelidir. Dijital tüketim kültürü masasında önerilen akredite içerik üreticisi sistemi, Aile Dijital Anayasası ve çocuk odaklı reklam denetimi bu nedenle önemlidir.

7.2. Modelin Aktörleri ve Sorumluluk Alanları

Bu modelde sorumluluk beş ana aktör arasında paylaşılmalıdır: aile, çocuk, okul, devlet/kamu kurumları ve dijital platformlar.

Aile, çocuğun ilk dijital rehberidir. Ailenin görevi yalnızca cihazı sınırlamak değil; çocukla birlikte dijital dünyanın anlamını konuşmak, çevrimiçi riskleri açıklamak, güvenli kullanım alışkanlıkları kazandırmak ve kendi dijital davranışıyla model olmaktır. Ebeveynin sürekli telefonda olduğu, çocuğun ise ekrandan uzak durmasının beklendiği bir ortamda tutarlı dijital ebeveynlik kurulamaz.

Çocuk, yaşına uygun biçimde sürecin katılımcısı olmalıdır. Çocuğa yalnızca “bunu yapma” denilmesi yeterli değildir. Çocuk; neden sınır konulduğunu, hangi içeriğin neden riskli olduğunu, mahremiyetin ne anlama geldiğini ve çevrimiçi davranışlarının sonuçlarını anlayabilmelidir.

Okul, dijital rehberlik ve erken uyarı mekanizmasının merkezinde yer almalıdır. Okul; yalnızca akademik başarıyı ölçen bir kurum değil, çocuğun dijital yaşamını da destekleyen bir rehberlik alanı olmalıdır. PDR servisleri, öğretmenler ve okul yönetimi arasında ortak bir dijital risk izleme ve müdahale protokolü kurulmalıdır.

Devlet ve kamu kurumları, dijital çocukluk alanında standartlar, rehberler, eğitim programları ve hukuki koruma mekanizmaları geliştirmelidir. Özellikle düşük sosyo-ekonomik düzeydeki aileler, özel gereksinimli çocuklar, dijital okuryazarlığı düşük ebeveynler ve risk altındaki çocuklar için erişilebilir destek programları hazırlanmalıdır.

Dijital platformlar, çocukların dikkatini, verisini ve görünürlüğünü ekonomik değere dönüştüren tasarım tercihleri konusunda sorumluluk taşımaktadır. Çocuklara yönelik içeriklerde

reklam şeffaflığı, yaşa uygun tasarım, varsayılan gizlilik ayarları, ebeveyn kontrol araçları ve çocuk dostu bildirim politikaları geliştirilmelidir.

7.3. Aile Dijital Sözleşmesi / Aile Dijital Anayasası

Çalıştay masalarında öne çıkan uygulanabilir önerilerden biri, aile içinde yazılı ve görünür bir “Aile Dijital Sözleşmesi” ya da daha kapsamlı hâliyle “Aile Dijital Anayasası” hazırlanmasıdır. Bu belge, yasak listesi gibi değil; ortak yaşam ve karşılıklı sorumluluk metni olarak tasarlanmalıdır.

Bu sözleşmede şu başlıklar yer alabilir:

- Günlük ekran kullanım ilkeleri
- Yemek, uyku ve aile zamanı sırasında cihaz kullanımı
- Sosyal medya hesabı açma yaşı ve koşulları
- Fotoğraf/video paylaşımı için izin kuralları
- Oyun ve uygulama indirme ilkeleri
- Çevrimiçi yabancılarla iletişim kuralları
- Siber zorbalık durumunda yapılacaklar
- Ebeveynin de uymayı taahhüt ettiği dijital davranış kuralları

Bu noktada kritik olan, sözleşmenin yalnızca çocuğa kural koymaması; ebeveynin de dijital davranışını düzenlemesidir. Örneğin, ebeveyn çocuğun fotoğrafını izinsiz paylaşmamayı, yemek sırasında telefonu masada tutmamayı veya çocuğun yanında sürekli ekran kullanmamayı taahhüt etmelidir. Aksi halde belge, aile içi güven ve tutarlılık üretmez.

7.4. Okul-Aile Dijital İş Birliği Protokolü

Modelin ikinci ayağı okul-aile iş birliğidir. Çalıştay bulgularına göre okul-aile iletişimi çoğu zaman kişisel mesajlaşma grupları, düzensiz bildirimler ve öğretmenlerin bireysel çabası üzerinden yürümektedir. Bu yapı sürdürülebilir değildir.

Bu nedenle her okulda standart bir **Okul-Aile Dijital İş Birliği Protokolü** oluşturulmalıdır. Bu protokol şu unsurları içermelidir:

- Resmi iletişim kanalı dışındaki mesajlaşmaların sınırlandırılması
- Öğretmenlerin mesai dışı dijital erişilebilirlik sınırlarının belirlenmesi

- Velilere yönelik yılda en az iki dijital ebeveynlik eğitimi
- Öğrencilere yönelik dijital vatandaşlık ve mahremiyet atölyeleri
- Siber zorbalık ve veri ihlali durumunda ilk müdahale planı
- PDR servisi, sınıf öğretmeni ve okul yönetiminin rol paylaşımı
- Ailelerin yönlendirilebileceği uzman destek mekanizmaları

Bu protokol, okulun dijital risklere yalnızca olay olduktan sonra müdahale eden değil, risk oluşmadan önce önleyici rehberlik sunan bir kurum haline gelmesini sağlar.

7.5. Sharenting İçin Rıza ve Risk Değerlendirme Modeli

Sharenting konusunda önerilen model, ebeveynlere basit ama etkili bir karar filtresi sunmalıdır. Her paylaşım öncesinde şu sorular sorulmalıdır:

1. Bu içerik çocuğun mahremiyetini ihlal ediyor mu?
2. Çocuk bugün veya ileride bu paylaşımı rahatsız edici bulabilir mi?
3. İçerik sağlık, okul, konum, duygu durumu veya beden bilgisi içeriyor mu?
4. Paylaşım çocuğu alay, zorbalık, istismar veya veri hırsızlığı riskine açık hale getiriyor mu?
5. Çocuğun yaşına uygun şekilde rızası alındı mı?
6. Bu paylaşım gerçekten çocuğun yararına mı, yoksa ebeveynin görünürlük ihtiyacına mı hizmet ediyor?

Bu filtre, sharenting davranışını yalnızca “iyi niyetli aile paylaşımı” olarak değil; çocuğun dijital kimliği, mahremiyeti ve gelecekteki kişilik hakları açısından değerlendirmeyi sağlar. Sharenting masasının bulguları, rızanın tek bir yaş sınırıyla çözülemeyeceğini; yaş, gelişim düzeyi, içerik türü ve bağlama göre yeniden değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

7.6. Dijital Bağımlılık İçin Kullanım-Bağımlılık Ayrımı

Model, dijital bağımlılığı yalnızca “çok ekran kullanmak” olarak tanımlamamalıdır. Dijital bağımlılıkta temel ölçüt süre değil; işlevsellik kaybı, kontrol kaybı, zihinsel meşguliyet, bırakma girişimlerinin başarısız olması ve zarar görmesine rağmen kullanıma devam edilmesidir. Dijital bağımlılık ve aile masasında da sürenin tek başına yeterli bir kriter olmadığı, içeriğin, bağlamın ve çocuğun yaşamındaki işlevsel etkilerin birlikte değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Bu nedenle ailelere “kaç saat ekran?” sorusunun yanında şu sorular da yöneltilmelidir:

- Çocuk ekran olmadığına yoğun huzursuzluk yaşıyor mu?
- Uyku, beslenme, ders, oyun ve sosyal ilişki düzeni bozuluyor mu?
- Ekran, duygusal sıkıntıyla baş etmenin tek yolu haline geliyor mu?
- Çocuk çevrimdışı etkinliklere ilgisini kaybediyor mu?
- Aile içi çatışmaların önemli bölümü ekran etrafında mı oluşuyor?

Bu yaklaşım, aileleri yalnızca süre saymaya değil, çocuğun genel iyilik halini ve işlevselliğini izlemeye yönlendirir.

7.7. Modelin Uygulama Mantığı

Bütüncül Dijital Ebeveynlik Ekosistemi Modeli üç aşamada uygulanabilir:

Birinci aşama: Farkındalık

Ailelere, öğretmenlere ve çocuklara dijital riskler konusunda açık, sade ve kanıta dayalı bilgi verilmelidir. Bu aşama korkutma diliyle değil, rehberlik diliyle yürütülmelidir. Amaç aileyi suçlamak değil, aileyi güçlendirmektir.

İkinci aşama: Ortak kural ve protokol geliştirme

Aile içinde Aile Dijital Sözleşmesi; okul düzeyinde Okul-Aile Dijital İş Birliği Protokolü; kamu düzeyinde ise çocuk hakları, mahremiyet ve platform sorumluluğu rehberleri hazırlanmalıdır.

Üçüncü aşama: İzleme ve destek

Model yalnızca belge üretmekle kalmamalıdır. Okullarda PDR servisleri, aile danışmanlığı merkezleri, belediyeler, üniversiteler ve ilgili kamu kurumları aracılığıyla düzenli izleme, eğitim ve destek mekanizmaları kurulmalıdır.

7.8. Ara Sonuç

Bütüncül Dijital Ebeveynlik Ekosistemi Modeli, dijital çağda çocukların korunmasını yalnızca aile sorumluluğuna bırakmayan, çok aktörlü ve hak temelli bir yaklaşımdır. Bu modelin başarısı; ailenin rehberliği, okulun kurumsal desteği, devletin düzenleyici kapasitesi,

platformların etik sorumluluğu ve çocuğun yaşına uygun katılımının birlikte işletilmesine bağlıdır.

Bu çerçevede dijital ebeveynlik, “ekranı kapatma” meselesi değil; çocuğun dijital dünyada güvenli, bilinçli, mahremiyetine sahip çıkan ve özdenetim geliştiren bir birey olarak yetişmesini sağlayacak sosyal, eğitsel ve hukuki bir ekosistem kurma meselesidir.

8. Sonuç

Dijital çağda ebeveynlik, yalnızca çocukların ekran süresini azaltmaya indirgenemeyecek kadar çok katmanlı bir meseledir. Çalıştay çıktıları, dijitalleşmenin çocukluk deneyimini aile içi iletişimden okul yaşamına, tüketim kültüründen mahremiyet algısına, bağımlılık riskinden hukuki sorumluluklara kadar geniş bir alanda dönüştürdüğünü göstermektedir. Bu nedenle dijital ebeveynlik; aile, okul, hukuk, kamu politikası, medya platformları ve toplumun birlikte sorumluluk üstlenmesini gerektiren bütüncül bir ekosistem meselesi olarak değerlendirilmelidir.

Masalardan elde edilen ortak bulgular, çocukların dijital dünyaya erken yaşta, yoğun biçimde ve çoğu zaman yeterli rehberlik olmadan dahil olduklarını göstermektedir. Dijital araçların “sakinleştirici” veya “dijital emzik” gibi kullanılması, çocukların dikkat, özdenetim, empati, sosyal beceri ve yürütücü işlev gelişimi açısından riskler doğurabilmektedir. Bununla birlikte sorun yalnızca çocukların ekranla kurduğu ilişkide değil; ebeveynlerin dijital farkındalık düzeylerinde, çalışma koşullarında, okul-aile iletişimindeki kopukluklarda ve çocuk dostu sosyal alanların yetersizliğinde de ortaya çıkmaktadır.

Çalıştayın önemli sonuçlarından biri, dijital ebeveynlikte yasaklayıcı ve tek yönlü denetim modellerinin yetersiz kaldığıdır. Çocukların dijital dünyada güvenli, bilinçli ve sorumlu bireyler olarak var olabilmeleri için aile içinde açık iletişim, yaşa uygun sınır koyma, dijital mahremiyet bilinci ve katılımcı karar alma süreçleri geliştirilmelidir. Bu noktada “Aile Dijital Sözleşmesi” ya da “Aile Dijital Anayasası” gibi araçlar, yalnızca çocuklara kural koyan belgeler değil; ebeveynlerin de kendi dijital davranışlarını gözden geçirdiği ortak sorumluluk metinleri olarak tasarlanmalıdır.

Bir diğer temel sonuç, okul-aile iş birliğinin dijital çağda yeniden yapılandırılması gerektiğidir. Mevcut durumda okul-aile iletişiminin parçalı, düzensiz ve çoğu zaman gayriresmî kanallar

üzerinden yürüdüğü görülmektedir. Bu yapı, hem öğretmenler hem veliler hem de öğrenciler açısından sürdürülebilir değildir. Okulların dijital vatandaşlık, dijital etik, veri güvenliği, yapay zekâ farkındalığı, siber zorbalık ve çevrimiçi mahremiyet konularında daha kurumsal ve önleyici bir rehberlik rolü üstlenmesi gerekmektedir.

Sharenting konusu, çalıştayın en kritik çocuk hakları başlıklarından biri olarak öne çıkmaktadır. Ebeveynlerin çocuklarına ait fotoğraf, video, sağlık bilgisi, okul yaşamı, başarı veya duygusal deneyimleri paylaşması, çocuğun kendi rızası oluşmadan dijital ayak izinin inşa edilmesine neden olmaktadır. Bu durum yalnızca mahremiyet ihlali değil; çocuğun gelecekteki kimlik algısı, dijital itibarı, aileye güveni ve kişilik hakları bakımından da önemli riskler taşımaktadır. Bu nedenle çocuk paylaşımlarında rıza, yaşa, gelişim düzeyine, içeriğin niteliğine ve olası uzun vadeli sonuçlara göre değerlendirilmelidir.

Hukuki açıdan bakıldığında, ebeveynlerin velayet hakkı çocuğun özel yaşamı ve kişisel verileri üzerinde sınırsız tasarruf yetkisi anlamına gelmemektedir. Çocuğa ait görsel, işitsel veya kişisel verilerin sosyal medya ortamlarında paylaşılması; bağlama göre kişilik hakkı, özel hayatın gizliliği ve kişisel verilerin korunması bakımından hukuki ve cezai sorumluluk doğurabilecek niteliktedir. Bu nedenle dijital ebeveynlik politikalarının hukuki farkındalığı da içermesi, ancak bunu cezalandırıcı bir dille değil, önleyici ve anlaşılır rehberlik modeliyle sunması gerekmektedir.

Sonuç olarak, dijital çağda ebeveynlik meselesi bireysel aile tercihlerinin ötesine geçmiştir. Çocukların dijital ortamda korunması ve güçlendirilmesi; ailelerin bilinçlendirilmesi, okulların rehberlik kapasitesinin artırılması, platformların çocuk haklarına duyarlı hale getirilmesi, hukuki çerçevenin görünür ve anlaşılır kılınması ve kamu politikalarının kanıta dayalı biçimde geliştirilmesiyle mümkündür. Bu raporun temel önerisi, çocuğun üstün yararını merkeze alan, yasaklama yerine rehberliği önceleyen ve tüm aktörleri sorumluluk almaya davet eden bütüncül bir dijital ebeveynlik ekosisteminin kurulmasıdır.

Bu ekosistemin nihai amacı, çocukları dijital dünyadan tamamen uzaklaştırmak değil; onların dijital dünyada güvenli, bilinçli, eleştirel düşünebilen, mahremiyetine sahip çıkan ve özdenetim geliştirebilen bireyler olarak yetişmesini sağlamaktır. Dijital çağda güçlü ebeveynlik, ekranı kapatmakla değil; çocuğa dijital dünyayı anlamlandırarak etik, duygusal, sosyal ve hukuki rehberliği sunmakla mümkündür.

